

SOSIAALINEN YHTENKUULUVUUS -HANKE

- Hanke tuottaa uutta tietoa syrjinnästä ja kiusaamisesta sekä arvioi niiden vähentämiseen tähtäävän intervention vaikuttavuutta.
- Rahoittajana kansainvälisen tutkimusverkoston J-PAL:n European Inclusion Initiative -hanke.
- Toteutetaan Harvardin ja Aalto-yliopiston sekä Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen ja Turun yliopiston Oppimisanalytiikan tutkimusinstituutin yhteistyönä.

Pienituloisten perheiden lapset joutuvat kiusatuksi muita useammin

Kiusaaminen tunnistetaan Suomessa merkittäväksi lasten hyvinvointia ja kehitystä vaarantavaksi tekijäksi, jonka ehkäisyä pidetään laajasti tärkeänä tavoitteena. Esimerkiksi vuonna 2021 aloitettiin usean ministeriön yhteistyönä toimenpideohjelman valmistelu (OKM, 2021), jonka yhteydessä myös Kansallisen koulutuksen arviointikeskus (Karvi) toteutti kiusaamisen vastaisen menetelmien arvioinnin (Rumpu ym., 2023). Toinen tunnettu esimerkki on vuonna 2007 käynnistetty Kiva Koulu -ohjelma, jossa koulut ja tutkijat ovat yhdessä etsineet keinoja puuttua kiusaamiseen (Salmivalli ym., 2011).

Tässä tiivistelmäjulkaisussa tuomme esiin kaksi ilmiötä, joiden täsmällinen dokumentointi on aiemmissa tutkimuksissa ollut vaikeaa perhetaustaa koskevien tietojen puutteellisuuden takia. Tuloksemme perustuvat Karvin, Turun yliopiston Oppimisanalytiikan tutkimusinstituutin sekä Harvardin ja Aalto-yliopiston tutkijoiden keräämään uuteen aineistoon, jossa yhdistetään 5. luokkalaisille tehdyillä kyselyillä kerättyä aineistoa Tilastokeskuksen hallinnoimiin rekisteripohjaisiin tietoihin. Aineisto on syntynyt osana Sosiaalinen yhteenkuuluvuus -hanketta, joka tuottaa tietoa uutta tietoa syrjinnästä ja kiusaamisesta sekä arvioi niiden vähentämiseen tähtäävän intervention vaikuttavuutta. Hankkeen ensimmäisen vaiheen on rahoittanut kansainvälisen tutkimusverkoston J-PAL:n European Social Inclusion Initiative -hanke ja se jatkuu osana Strategisen tutkimuksen neuvoston rahoittamaa Right to Belong -hanketta sekä Suomen Akatemian rahoittamaa Koulutuksen tulevaisuus (EDUCA) -lippulaivaa.

Esittelemme tässä tiivistelmäjulkaisussa kaksi Sosiaalinen yhteenkuuluvuus -hankkeessa kerätyn aineiston perusteella saatua tulosta: (i) pienituloisimmista perheistä tulevat oppilaat joutuvat huomattavasti useammin kiusaamisen kohteeksi kuin suurituloisimpien perheiden lapset, ja (ii) perheen

AINEISTONKERUU

- Aineistonkeruu toteutettiin sähköisenä kyselytutkimuksena vuosina 2021–2023.
- Otokseen kuului 92 eteläsuomalaisen koulun 5. luokkien oppilaat.
- Kyselyyn osallistui yhteensä 16 114 oppilasta 845 luokasta.
- Oppilaiden perhetaustaa kuvaavina muuttujina käytettiin oppilaiden huoltajien tuloja ja syntymämaata.
- Perhetaustaa kuvaavat tiedot kerättiin Tilastokeskuksen ylläpitämistä rekistereistä.

tuloista riippumatta maahanmuuttajien lasten riski joutua kiusatuiksi on suunnilleen yhtä suuri kuin pienituloisimpien suomalaistaustaisten perheiden lapsilla. Lisäksi näytämme, että nämä ilmiöt heijastavat koulujen sisällä tapahtuvia ilmiöitä eivätkä siten selity koulujen välisillä eroilla.

Kiusaamisen taustalla olevien rakenteiden ymmärtäminen on ensisijaisen tärkeää, jotta kiusaamista voidaan tehokkaasti ehkäistä. Aiemmassa tutkimuksessa on havaittu kiusaamisen olevan yleisintä 12–15 vuoden iässä (Hymel ja Swearer, 2015) ja korostettu iän, sukupuolen, ennakkoluulojen, ja yksilöllisten psykologisten ominaisuuksien merkitystä kiusaamisen riskitekijöinä (Menesini ja Salmivalli, 2017). Näissä tutkimuksissa sosioekonomista asemaa mitataan tyypillisesti kyselytutkimukseen sisältyvillä lapsille tai heidän huoltajilleen suunnatuilla kysymyksillä, joissa tiedustellaan huoltajien koulutustasoa ja joskus myös työtilannetta tai tuloja. Kyselytutkimuksien haaste kuitenkin on, että etenkin nuoremmat lapset eivät pysty vastaamaan täsmällisesti näihin kysymyksiin ja huoltajat eivät usein vastaa kyselyihin lainkaan. Tutkimuksen kannalta erityisen ongelmallista on se, että vastauskato on suurempaa kiusatuksi joutuvien lasten kohdalla (Jansen ym., 2012).

Aiemmissa tutkimuksissa on tarkasteltu myös maahanmuuttajataustan merkitystä kiusatuksi tulemisen riskitekijänä. Tulosten mukaan syrjintä ja ennakkoluulot ovat yleisiä kiusaamisen syitä (Juvonen ja Graham, 2014), joskin etnisen taustan yhteys kiusaamiseen näyttää vaihtelevan erilaisten kontekstien välillä (Vitoroulis ja Vaillancourt, 2015; Earnshaw ym., 2018; Xu ym., 2020; Sapouna ym., 2023). Tutkimusnäyttö viittaa kuitenkin siihen, että maahanmuuttajataustaiset oppilaat kokevat enemmän kiusaamista kuin ns. kantaväestöön kuuluvat ikätoverinsa niin Suomessa (Strohmeier ym., 2011) kuin muissakin Euroopan maissa (Stevens ym., 2020; Alan ym., 2021, 2023). Toisaalta maahanmuuttajien tulot, työllisyys ja koulutus ovat keskimäärin muuta väestöä matalampia (Ansala ym., 2020; Alesina ym., 2018), mikä osaltaan saattaa altistaa heidän lastensa joutumista kiusatuksi.

Tutkimuksessa yhdistetty kysely- ja rekisteriaineistot

Sosiaalinen yhteenkuuluvuus -kyselytutkimus aloitettiin syyskuussa 2021 ja on tähän mennessä toteutettu kolmena peräkkäisenä lukuvuotena. Otokseen kuuluu 92 suuren eteläsuomalaisen koulun 5. luokkien oppilaat. Kysely toteutettiin digitaalisella VILLE-kyselyalustalla (Laakso ym., 2018), johon oppilaat kirjautuivat henkilökohtaisilla tunnuksilla käyttäen tablettia tai tietokonetta. Analyysimme perustuu vuosien 2021–2023 syyskuun ja marraskuun välillä tehtyihin kyselyihin, joihin osallistui yhteensä 16 114 oppilasta 845

TUTKIMUKSESSA KÄYTETTYJEN KÄSITTEIDEN MÄÄRITELMIÄ

- Oppilas on maahanmuuttajataustainen, mikäli hänen molemmat huoltajansa ovat syntyneet ulkomailla. Näistä oppilaista käytetään käsitettä maahanmuuttajien lapset.
- Oppilas on suomalais-
taustainen, mikäli ainakin toinen hänen huoltajistaan on syntynyt Suomessa.
- Oppilas on kiusaamisen kohde, mikäli muut luokan oppilaat ovat kyselyssä vastanneet, että oppilasta on kiusattu viimeisen kuukauden aikana.

luokasta. Hankkeeseen liittyvä tiedonkeruu jatkuu syksyllä 2024 alkavan lukuvuoden aikana.

Kyselyiden teknisestä toteutuksesta vastannut Turun yliopiston Oppimisanalytiikan instituutti toimitti kyselyaineiston Tilastokeskukseen, jossa oppilaiden vastaukset yhdistettiin oppijanumeroiden avulla ennalta määritettyihin rekisteripohjaisiin tietoihin. Tämän jälkeen Tilastokeskus poisti aineistosta suorat tunnistetiedot. Hankkeen tutkimusryhmän jäsenillä oli pääsy ainoastaan tähän pseudonymisoituun aineistoon, jota he käyttivät Tilastokeskuksen tietosuojatun FIONA-etäkäyttöjärjestelmän kautta.

Kiusaamisen kohteeksi joutumista arvioitiin vertaisraportointien perusteella

Arvioimme kiusaamisen kohteeksi joutumista vertaisraportoinnin perusteella. Kyselyssä oppilaille esitettiin ensin Olweuksen (1996) määritelmään perustuva kuvaus siitä, mitä kiusaamisella tarkoitetaan.¹ Määritelmän jälkeen oppilaille näytettiin lista luokan oppilaiden nimistä, ja heitä pyydettiin valitsemaan listasta enintään kolme oppilasta, jotka ovat joutuneet kiusaamisen kohteeksi viimeisen kuukauden aikana. Oppilas pystyi valitsemaan nimelistasta myös itsensä.

Samankaltaista mittaustapaa on käytetty laajasti kasvatustieteen ja sosiaalipsykologian tutkimuksessa. Vertaisraporttien katsotaan tyypillisesti antavan opettajien raportointia luotettavamman kuvan kiusaamisen yleisyydestä (Hazler ym., 2001; Huang ym., 2013; Kärnä ym., 2011; Cornell ja Cole, 2012). Pelkästään oppilasta itseään koskeviin kysymyksiin verrattuna vertaisraportoinnin etuna on se, että vertaisraportointi mahdollistaa myös kyselyyn osallistumattomiin oppilaisiin kohdistuvan kiusaamisen havaitsemisen. Käyttämässämme kyselyssä oppilaat voivat myös itse ilmaista tulleeensa kiusatuksi. Tämä täydentää vertaisraportoinnin tuottamaa informaatiota (Cornell ja Cole, 2012).

Määrittelemme kiusatuksi tuleminen kahdella vaihtoehtoisella tavalla. Ensimmäisessä oppilas määritellään kiusaamisen kohteeksi, jos ainakin yksi

¹ Oppilaille esitetty kiusaamisen määritelmä oli: "Kiusaaminen voi olla esimerkiksi loukkaavaksi tarkoitettua tönimistä, haukkumista, pilkkaamista, yksin jättämistä tai huhujen levittämistä. Kiusaamista voi tapahtua koulussa, koulun ulkopuolella ja sosiaalisessa mediassa." Kiusaamista koskeva kysymys oli: "Tässä on lista luokkasi oppilaista. Keitä heistä on kiusattu viimeisen kuukauden aikana? Valitse enintään kolme (0, 1, 2 tai 3) oppilasta."

AINEISTON ANALYYSI

- Kiusaamisen kohteeksi joutumisen arvioinnissa käytettiin vertaisraportointia.
- Kiusaamisen kohteeksi joutumisen ja perheen tulojen yhteyttä mallinnettiin regressioanalyysin avulla.
- Regressiomalli tehtiin kahdella vaihtoehdolla kiusaamisen kohteeksi joutumisen määrittelyllä.
- Kiusaamisen kohteeksi joutumisen syiden suhteellinen osuus laskettiin erikseen maahanmuuttajataustaisille ja suomalaistaustaisille oppilaille.

luokkatoveri (tai oppilas itse) ilmoittaa hänen tulleen kiusatuksi viimeisen kuukauden aikana. Tämän kriteerin perusteella 39 prosenttia aineistossa olevista oppilaista on joutunut kiusatuksi. Oppilaiden näkemykset kiusaamisen kohteista kuitenkin poikkeavat varsin paljon toisistaan. Tämän takia käytämme myös vaihtoehtoista määritelmää, jossa kiusatuksi lasketaan vain oppilaat, jotka on mainittu kiusaamisen kohteena ainakin kolmesti. Tämän määritelmän perusteella yhdeksää prosenttia oppilaista on kiusattu viimeisen kuukauden aikana.

Eri määritelmien tuottamat erot kiusatuksi joutuvien lasten osuudesta todennäköisesti heijastelevat kiusaamisen moninaisuutta ja erilaisia näkemyksiä siitä, milloin kiusaamisen raja ylittyy. Tämän takia on mahdotonta yksiselitteisesti määritellä, kuinka yleistä kiusatuksi tuleminen on. Käsillä olevan analyysin kannalta on kuitenkin tärkeää, että keskeiset johtopäätöksemme ovat hyvin samanlaisia riippumatta siitä määrittelemmekö kiusaamisen yhden vai kolmen maininnan perusteella.

Perhetaustana huoltajien tulot ja syntymämaa

Muodostimme oppilaiden perhetaustaa mittaavat indikaattorit Tilastokeskuksen ylläpitämien rekisteripohjaisten tutkimusaineistojen avulla. Rekisteripohjaisen aineiston käyttämisessä on kaksi keskeistä etua. Ensinnäkin ne kattavat koko väestön, joten havaitsemme kaikkien otoksessamme olevien oppilaiden perhetaustan. Toiseksi ainakin osa rekisteripohjaisista tiedoista sisältää vähemmän mittausvirhettä kuin kyselyillä kerätyt tiedot, etenkin verrattuna vaihtoehtoon, jossa oppilailta tiedusteltaisiin huoltajien koulutusta tai tuloja.

Ensimmäinen käyttämämme perhetaustan mittari perustuu huoltajien tuloihin. Muodostimme muuttujan laskemalla yhteen huoltajien ansio- ja pääomatulot kyseiseltä vuodelta. Tulosten tulkinnan helpottamiseksi muodostimme perheen kokonaistuloista otoksemme sisäiset prosenttiilit. Toisin sanoen, järjestimme otoksessamme olevat perheet tulojen perusteella ja muodostimme muuttujan, joka saa arvon 0 aineistomme matalatuloisimman ja arvon 100 korkeatuloisimman perheen kohdalla.

Toinen käyttämämme perhetaustan mittari on oppilaan huoltajien syntymämaa. Noudatamme Tilastokeskuksen käyttämää määritelmää, jonka mukaan oppilaan katsotaan olevan maahanmuuttajataustainen, mikäli hänen

**KESKEISIÄ TULOKSIA
KIASAAMISEN KOHTEEKSI
JOUTUMISEN YLEISYYDEN
YHTEYDESTÄ
PERHEEN TULOTASOON**

- Oppilaista 39 prosenttia on mainittu kiusaamisen kohteeksi ainakin yhden (tai oppilaan itsensä) vastauksissa.
- Oppilaista yhdeksän prosenttia on mainittu kiusaamisen kohteeksi vähintään kolmen oppilaan vastauksissa.
- Pienituloisten perheiden lapset joutuvat huomattavasti useammin kiusatuksi kuin suurituloisten perheiden lapset.
- Perheen tuloista riippumatta maahanmuuttajien lasten riski joutua kiusatuksi on suunnilleen yhtä suuri kuin pienituloisimpien suomalaistaustaisten perheiden lapsilla.

molemmat huoltajansa ovat syntyneet ulkomailla.² Viittaamme näihin oppilaisiin pääosin käsitteellä maahanmuuttajien lapset. Vastaavasti määrittelemme oppilaan suomalaistaustaiseksi, mikäli ainakin toinen hänen huoltajistaan on syntynyt Suomessa. Tällä tavoin määriteltynä aineistomme oppilaista 28 prosenttia on maahanmuuttajien lapsia, mikä osittain heijastaa aineistomme keskittymistä suuriin eteläsuomalaisiin kouluihin. Koko Suomen tasolla 11 prosenttia näihin ikäluokkiin kuuluvista lapsista on maahanmuuttajataustaisia (Tilastokeskus, 2024).

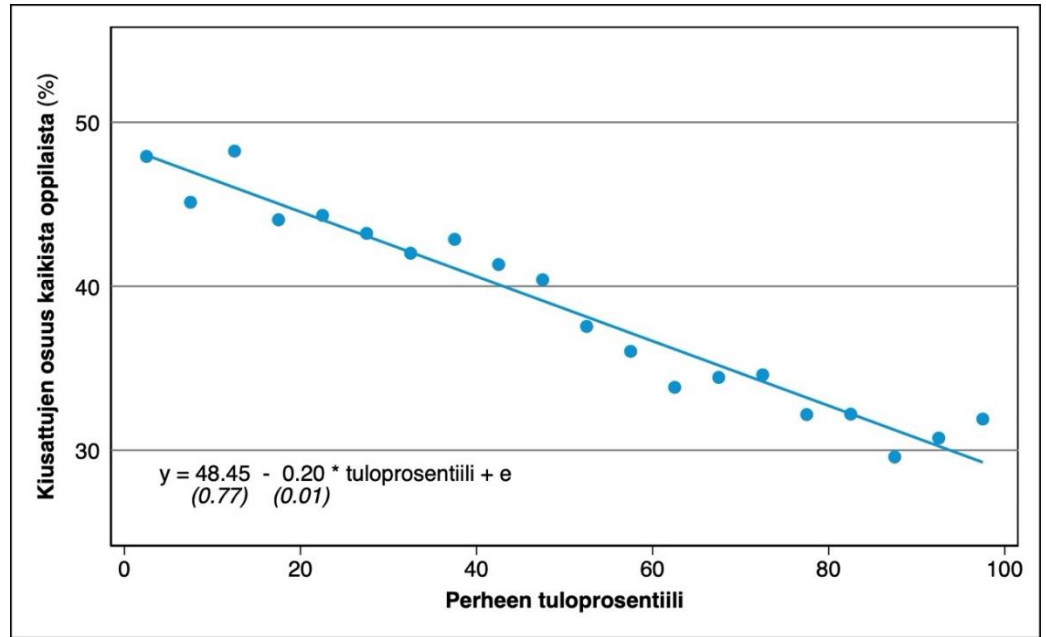
Kiusaamisen kohteeksi joutumisen yleisyydellä on yhteys perheen tulotason

Kuviossa 1 esitetään perheen tulojen ja oppilaan kiusatuksi tulemisen suhde. Vaaka-akselilla on perheen tulot ja pystyakselilla osuus oppilaista, jotka ainakin yksi luokkatoveri (tai oppilas itse) on valinnut kiusaamisen kohteeksi. Kuvion pisteet kertovat kiusatuksi mainittujen osuuden huoltajien tulojakauman eri osissa. Vasemmanpuoleisin piste kertoo, että lähes puolet tulojakauman alimpaan viiteen prosenttiin kuuluvien perheiden lapsista nimettiin vähintään kerran kiusaamisen kohteiksi. Vastaavasti oikeanpuoleisin piste kertoo, että aineistomme tulojakauman ylimpiin viiteen prosenttiin kuuluvien perheiden lapsista alle kolmasosa nimettiin kiusatuiksi. Näiden ääripäiden väliin jäävät pisteet kuvaavat tilannetta tulojakauman muissa osissa ja näyttävät, että kiusatuksi joutumisen todennäköisyys laskee aineistossamme tasaisesti perheen tulotason noustessa.

² Jos vain toinen huoltajista on tiedossa, oppilaan tausta määritellään tämän huoltajan syntymämaan perusteella. Mikäli kumpikaan huoltajista ei ole tiedossa, käytämme oppilaan omaa syntymämaata.

KESKEISIÄ TULOKSIA KIASAAMISEN SYISTÄ

- Oppilaiden mukaan yleisin kiusaamisen syy on kiusaamisen kohteen oma toiminta.
- Maahanmuuttajien lapset kokevat suomalais-
taustaisia useammin kiusaamisen johtuvat seikoista, joihin oppilaiden on itse vaikeaa tai mahdotonta vaikuttaa.

KUVIO 1. Perheen tulojen ja kiusatuksi joutumisen välinen suhde (N = 16114)³

Kuviossa 1 havaittu kiusatuksi tulemisen ja perheen tuloprosentiilin välisen lineaarisen yhteyden vuoksi yhteyttä on mielekästä mallintaa regressiomallin avulla. Yksinkertaisen regressionanalyysin tulokset esitetään kuvion 1 alalaidassa ja taulukon 1 paneelin A ensimmäisessä sarakkeessa. Ensimmäinen luku on ns. vakiotermien estimaatti. Se kertoo, että odotusarvoisesti 48 prosenttia kaikista pienituloisempien perheiden lapsista nimetään aineistossamme kiusaamisen kohteeksi. Toinen luku kuvaa, miten kiusatuksi tulemisen odotusarvo pienenee huoltajien tulojen kasvaessa. Esimerkiksi tulojakauman puolivälissä odotusarvo kiusatuksi tulemisen todennäköisyydestä on 38 prosenttia ($48 - 0,20 \cdot 50$) ja kaikista suurituloisempien perheiden lasten kohdalla 28 prosenttia ($48 - 0,20 \cdot 100$). Toisin sanoen, aineistossamme kaikista pienituloisempien perheiden lasten todennäköisyys tulla kiusatuksi on 1,7-kertainen verrattuna kaikista suurituloisimpien perheiden lapsiin.

³ Oppilas määritellään kiusatuksi, jos ainakin yksi luokan oppilasta on kyselyssä vastannut, että oppilasta on kiusattu viimeisen kuukauden aikana. Oppilaat saavat valita enintään kolme luokkalaista, mukaan lukien itsensä. Oppilaan perheen tuloprosentiili lasketaan huoltajien kokonaistuloista otoksen sisällä. Jokainen piste kuvaa kiusaamisen kohteena olevien oppilaiden osuutta viiden prosenttiin tuloryhmissä.

TAULUKKO 1. Regressioanalyysien tulokset⁴

	(1)	(2)	(3)	(4)
A: Oppilas mainittu kiusatuksi vähintään kerran				
Vakiotermi (α)	48.45*** (0.77)	.	46.14*** (1.14)	.
Perheen tuloprosentti (β_1)	-0.20*** (0.01)	-0.19*** (0.01)	-0.18*** (0.02)	-0.18*** (0.02)
Huoltajat maahanmuuttajia (β_2)	.	.	1.68 (1.60)	1.61 (1.63)
Perheen tuloprosentti * huoltajat maahanmuuttajia (β_3)	.	.	0.12** (0.04)	0.10** (0.04)
B: Oppilas mainittu kiusatuksi vähintään kolme kertaa				
Vakiotermi (α)	12.50*** (0.46)	.	12.72*** (0.48)	.
Perheen tuloprosentti (β_1)	-0.07*** (0.01)	-0.07*** (0.01)	-0.06*** (0.01)	-0.07*** (0.01)
Huoltajat maahanmuuttajia (β_2)	.	.	-0.14 (0.95)	-0.02 (0.97)
Perheen tuloprosentti * huoltajat maahanmuuttajia (β_3)	.	.	0.06** (0.02)	0.05* (0.02)
C: Perheen tuloprosenttiin merkitys maahanmuuttajien lapsille ($\beta_1 + \beta_3$)				
Lapsi mainittu vähintään kerran	.	.	-0.06 (0.03)	-0.08* (0.03)
Lapsi mainittu vähintään kolme kertaa	.	.	-0.01 (0.02)	-0.02 (0.02)
Koulujen sisäinen tarkastelu	Ei	Kyllä	Ei	Kyllä

Kiusatuksi joutumisen ja perheen tulojen välinen yhteys on suhteellisesti vieläkin voimakkaampi, jos määrittelemme kiusatuksi joutumisen sen

⁴ Tämä taulukko esittää tuloksia kahdeksasta regressiomallista. Ensimmäinen sarake (1) raportoi tulokset regressiosta $y_i = \alpha + \beta_1 P_i + \epsilon_i$, missä vaste y_i on indikaattori kiusatuksi joutumiselle oppilaalla i , P_i perheen tuloprosentti ja ϵ_i virhetermi. Toinen sarake (2) raportoi tulokset regressiomallista $y_i = \beta_1 P_i + \gamma_s + \epsilon_i$, missä koulutason indikaattorivektori γ_s kontrolloi koulujen välisiä keskimääräisiä eroja kiusaamisen yleisyydessä. Kolmannessa sarakkeessa (3) raportoimme tulokset mallista $y_i = \alpha + \beta_1 P_i + \beta_2 M_i + \beta_3 (P_i \times M_i) + \epsilon_i$, missä M_i on indikaattori oppilaan maahanmuuttajataustaisuudelle. Neljännen sarakkeen (4) tulokset tulevat regressiosta $y_i = \beta_1 P_i + \beta_2 M_i + \beta_3 (P_i \times M_i) + \gamma_s + \epsilon_i$, missä koulujen väliset erot ovat huomioitu samalla tavoin kuin sarakkeessa (2). Paneelissa A kiusaamisen kohteiksi on määritelty lapset, jotka on mainittu ainakin kerran kiusaamisen kohteena. Paneelissa B kiusaaminen on määritelty vähintään kolmen maininnan perusteella. Paneeli C kertoo perheen tulojen ja kiusaamisen välisen yhteyden maahanmuuttajien lapsille ($\beta_1 + \beta_3$). Kaikki analyysit perustuvat havaintoihin 16 114 lapsesta ja 92 koulusta. Tähdet viittaavat estimaattien tilastolliseen merkitsevyyteen siten, että estimaatti saa yhden tähden, jos p -arvo $< 0,05$, kaksi tähteä jos $p < 0,01$ ja kolme tähteä jos $p < 0,001$.

perusteella, että oppilas mainitaan kiusaamisen kohteena vähintään kolme kertaa (taulukko 1, paneeli B, sarake 1). Tämän määritelmän perusteella 13 prosenttia kaikista pienituloisimmista ja 6 prosenttia ($13 - 0,07 \cdot 100$) kaikista suurituloisimmista perheistä tulevista lapsista joutuu kiusatuksi. Toisin sanoen tällä tavoin määritellyn kiusatuksi tulemisen riski on kaikista pienituloisimpien perheiden lapsille 2,2-kertainen verrattuna suurituloisimpien perheiden lapsiin.

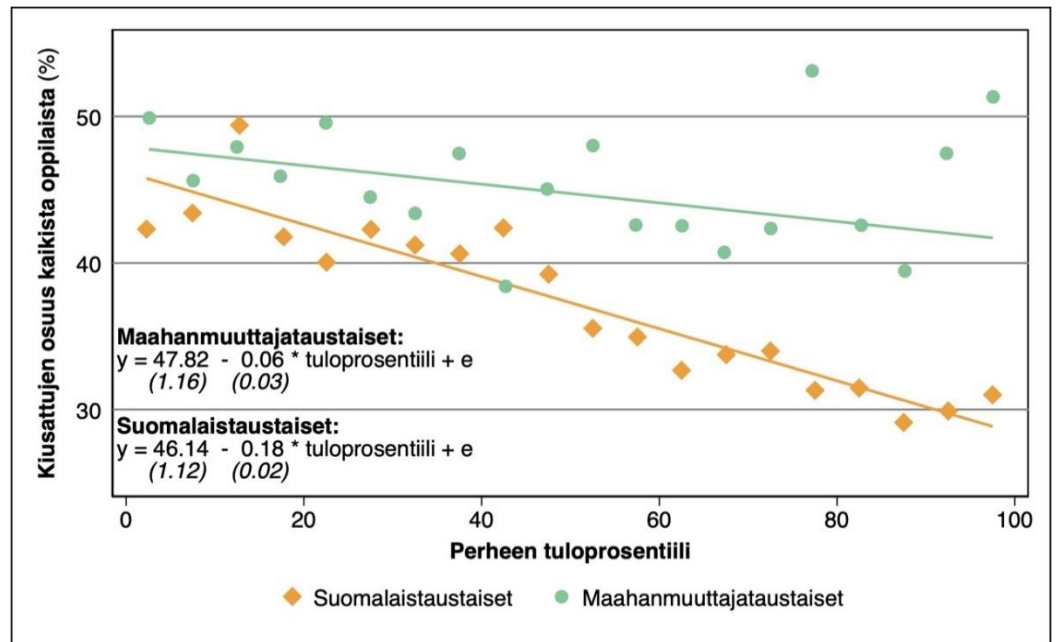
Regressioanalyysin avulla voimme myös jossain määrin arvioida vaihtoehtoisia selityksiä kiusaamisen kohteeksi joutumisen ja perheen tulojen yleisyyden takana. Ensimmäinen tarkastelemamme mahdollisuus on, että pienituloisimpien perheiden lapset opiskelisivat muita useammin kouluissa, joissa kiusaaminen on yleisempää. Aineiston perusteella koulut poikkeavat merkittävästi toisistaan: osassa kouluissa yli 60 prosenttia oppilaista nimitetään kiusaamisen kohteeksi vähintään kerran, mutta aineistosta löytyy myös kouluja, joissa vastaava luku on alle 30 prosenttia. Kuviossa 1 esitettyjen tulosten tulkinnan kannalta onkin keskeistä ymmärtää, heijastavatko ne pienituloisten ja suurituloisten valikoitumista erilaisiin kouluihin vai kokevatko matalatuloisten perheiden lapset enemmän kiusaamista kuin samassa koulussa olevien suurituloisimpien perheiden lapset.

Taulukon 1 toisessa sarakkeessa esitettyjen tulosten perusteella kyseessä on koulujen sisäinen ilmiö. Tämä analyysi huomioi koulujen väliset keskimääräiset erot kiusaamisen yleisyydessä (engl. fixed effects). Tällöin perheen tuloprosenttiin estimaatti kertoo siitä, missä määrin samassa koulussa olevien pienituloisten perheiden lapset joutuvat saman koulun korkeatuloisten perheiden lapsia useammin kiusatuksi. Analyysissä, jossa kiusaaminen on määriteltä yhden tai useamman maininnan perusteella tämä estimaatti (-0,19) on hyvin lähellä estimaattia, joka ei huomioi koulujen välisiä keskimääräisiä eroja (-0,20). Toisin sanoen, saman koulun sisällä kaikista pienituloisemmista perheistä tulevien lasten todennäköisyys tulla mainituksi ainakin kerran kiusatuksi on 19 prosenttiyksikköä korkeampi kuin kaikista suurituloisemmista perheistä tulevien lasten. Kun määrittelemme kiusatuksi tulemisen vähintään kolmen nimeämisen perusteella, koulujen väliset erot eivät muuta lainkaan huoltajien tulojen ja kiusaamisen todennäköisyyden välistä yhteyttä.

Maahanmuuttajien lasten todennäköisyys tulla kiusatuksi ei riipu perheen tulotasosta

Pienituloisten perheiden lasten kiusaamisen kohteeksi joutumisen yleisyyttä voi selittää se, että perheen matalat tulot ovat yhteydessä muihin kiusaamiselle altistaviin tekijöihin. KiVa-tutkimusten ja THL:n kouluterveyskyselyiden tulosten perusteella etenkin maahanmuuttajien lapset joutuvat kiusatuiksi huomattavasti muita lapsia useammin (Strohmeier ym. 2011, Maticka ym. 2014). Tämä ilmiö näkyy myös tämän raportin aineistossa. Maahanmuuttajien lapsista 46 prosenttia nimettiin ainakin kerran kiusaamisen kohteeksi, kun vastaava luku muiden lasten kohdalla oli 36 prosenttia.

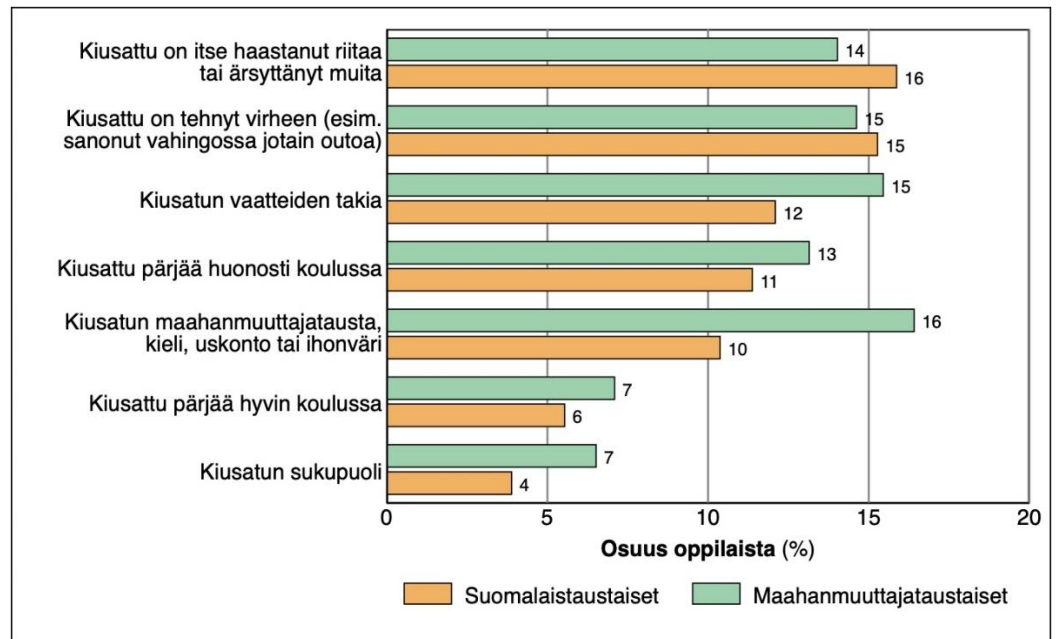
Kuviossa 2 esitetään kiusatuksi tulemisen ja perheen tulojen välinen yhteys erikseen maahanmuuttajien ja Suomessa syntyneiden huoltajien lapsille. Kuvioista havaitaan, että perheen tulojen ja kiusatuksi joutumisen välinen yhteys on voimakkaampi suomalais- kuin maahanmuuttajataustaisten oppilaiden kohdalla. Regressionanalyysin perusteella ero kiusatuksi tulemisen yleisyydessä pieni- ja suurituloisimpien välillä on 18 prosenttiyksikköä niiden oppilaiden keskuudessa, joiden molemmat huoltajat ovat syntyneet Suomessa. Maahanmuuttajien lasten kohdalla vastaava luku on 6 prosenttiyksikköä. Ero kiusaamisen ja huoltajien tulojen välisessä yhteydessä on tilastollisesti merkitsevä näiden kahden ryhmän välillä, eikä se selity koulujen välisillä keskimääräisillä eroilla. Kun kiusatuksi joutuminen määritellään vähintään kolmen nimeämisen perusteella, perheen tulojen ja kiusatuksi tulemisen välillä ei ole tilastollisesti merkitsevää yhteyttä maahanmuuttajien lapsille. Sen sijaan suomalaistaustaisten oppilaiden kohdalla perheen tulot ennustavat kiusatuksi tulemisen todennäköisyyttä erittäin voimakkaasti. Toisin sanoen, kaikista tuloluokista tulevat maahanmuuttajien lapset joutuvat kiusaamisen kohteeksi suurin piirtein yhtä usein kuin kaikista pienituloisimpien suomalaistaustaisten perheiden lapset.

KUVIO 2. Perheen tulojen ja kiusatuksi joutumisen välinen suhde maahanmuuttajataustaisille (n = 4536) ja suomalaistaustaisille oppilaille (n = 11578)

Oppilaiden arvioiden mukaan kiusaamisen syynä on usein kiusatun oma toiminta

Kyselyssä pyysimme oppilaita valitsemaan listasta syitä, miksi heidän mainitsemansa oppilaat joutuivat kiusaamisen kohteeksi. Kuviossa 3 esitetään tulokset järjestettynä suomalaistaustaisten oppilaiden valitsemien yleisimpien syiden perusteella. Suomessa syntyneiden huoltajien ja maahanmuuttajien lapset olivat varsin samaa mieltä siitä, että kiusaamisen syynä oli usein kiusauksen kohteen oma toiminta. He vastasivat myös melko samalla tavoin koulumenestyksen yleisyydestä kiusaamisen motiivina. Sen sijaan näkemykset maahanmuuttajataustan, kielen, uskonnon tai ihonvärin takia tapahtuvan kiusaamisen yleisyydestä poikkesivat huomattavasti näiden ryhmien välillä. Maahanmuuttajien lapsista 16 prosenttia arvioi luokkansa oppilaiden joutuvan kiusatuksi näistä syistä. Suomalaistaustaisten oppilaiden kohdalla osuus oli 10 prosenttia. Maahanmuuttajien lapset valitsivat myös jonkin verran suomalaistaustaisia oppilaita useammin kiusauksen kohteen vaatteet ja sukupuolen kiusaamisen syyksi. Huomionarvoista on, että maahanmuuttajien lapset kokevat suomalaistaustaisia useammin kiusaamisen johtuvat seikoista, joihin oppilaiden on itse vaikeaa tai mahdotonta vaikuttaa.

KUVIO 3. Syyt, joiden vuoksi oppilaat kokevat kiusaamisen tapahtuvan omassa luokassa, maahanmuuttajataustaisten (n = 3122) ja suomalaistaustaisten (n = 8967) osalta erikseen⁵

Lopuksi

Kiusaaminen voi aiheuttaa lapselle vakavia ja pitkäaikaisia vaurioita (Eriksen ym., 2014; Brimblecombe ym., 2018; Carrell ym., 2018). Kiusaamisen ehkäisyyn kehitetyistä ohjelmista ja toimenpiteistä huolimatta kiusaaminen on Suomessa yleistä. Tutkimuksen aineistoon kuuluvista viidesluokkalaisista luokkatoverit (tai oppilas itse) kertoivat yli kolmanneksen oppilaista joutuneen kiusaamisen kohteeksi edellisen kuukauden aikana. Kahdenkymmenen oppilaan luokassa tämä tarkoittaa kahdeksaa oppilasta.

Kiusaamisen vähentäminen vaatii tehokkaita toimenpiteitä, joiden suunnittelu edellyttää kiusaamisen taustalla olevien mekanismien mahdollisimman syvällistä ymmärtämistä. Tämä tiivistelmäjulkaisu pyrkii auttamaan tässä työssä esittämällä kaksi tärkeää tutkimustulosta: (i) suomalaistaustaisilla oppilailla perheen tulot ennustavat voimakkaasti kiusaamisen kohteeksi joutumisen riskiä, ja (ii) maahanmuuttajien lasten riski joutua kiusatuksi on korkea perheen tulotasosta riippumatta. Nämä tulokset eivät kuitenkaan suoraan kerro, miten kiusaamista voidaan parhaiten torjua. Sen sijaan tämä

⁵ Kuviossa 3 esitetään vastauksia kysymykseen, jossa oppilaat pyydettiin valitsemaan havaitun kiusaamisen taustalla olevia syitä. Kysymyksen vastaukseksi sai valita haluamansa määrä vaihtoehtoja. Oppilas määritteli maahanmuuttajataustaiseksi, jos hänen kaikki havaitut huoltajansa ovat syntyneet Suomen ulkopuolella.

tiivistelmäjulkaisu on osa laajempaa tutkimushanketta, jossa etsitään ja keillaan konkreettisia kiusaamista ehkäiseviä toimenpiteitä.

Esittämämme tulokset havainnollistavat myös kysely- ja rekisteriaineistojen yhdistelmään perustuvien aineistojen hyödyllisyyttä. Kyselyiden avulla voimme tutkia kiusaamisen kaltaisia ilmiöitä, joiden tavoittaminen rekisteriaineistoilla on mahdotonta. Toisaalta rekisteriaineistot tarjoavat kattavaa ja täsmällistä taustatietoa. Pidemmällä aikavälillä rekisteriaineistot mahdollistavat myös pitkittäistarkastelujen tekemisen. Tämänkaltaisten yhdistelmäaineistojen nykyistä laajempi käyttö voi näin ollen parantaa tietopohjaa myös monesta muusta ilmiöstä.

Lähteet

- Alan, S., Baysan, C., Gumren, M. & Kubilay, E. (2021). Building social cohesion in ethnically mixed schools: An intervention on perspective taking. *The Quarterly Journal of Economics*, 136(4): 2147–2194.
- Alan, S., Duysak, E., Kubilay, E. & Mumcu, I. (2023). Social exclusion and ethnic segregation in schools: The role of teachers' ethnic prejudice. *Review of Economics and Statistics*, 105(5):1039–1054.
- Alesina, A., Carlana, M., La Ferrara, E. & Pinotti, P. (2018). Revealing stereotypes: Evidence from immigrants in schools. Technical report, National Bureau of Economic Research.
- Ansala, L., Hämäläinen, U. & Sarvimäki, M. (2020). Age at arrival, parents and neighborhoods: understanding the educational attainment of immigrants' children. *Journal of Economic Geography*, 20(2):459–480.
- Brimblecombe, N., Evans-Lacko, S., Knapp, M., King, D., Takizawa, R., Maughan, B. & Arseneault, L. (2018). Long term economic impact associated with childhood bullying victimisation. *Social Science & Medicine*, 208:134–141.
- Carrell, S. E., Hoekstra, M. & Kuka, E. (2018). The long-run effects of disruptive peers. *American Economic Review*, 108(11):3377–3415.
- Cornell, D. & Cole, J. C. (2012). Assessment of bullying. *Handbook of school violence and school safety*, pages 289–303.
- Earnshaw, V. A., Reisner, S. L., Menino, D. D., Poteat, V. P., Bogart, L. M., Barnes, T. N. & Schuster, M. A. (2018). Stigma-based bullying interventions: A systematic review. *Developmental review*, 48:178–200.
- Eriksen, T. L. M., Nielsen, H. S. & Simonsen, M. (2014). Bullying in elementary school. *Journal of Human Resources*, 49(4):839–871.
- Hazler, R. J., Miller, D. L., Carney, J. V. & Green, S. (2001). Adult recognition of school bullying situations. *Educational Research*, 43(2):133–146.
- Helenius, J., & Kivimäki, H. (2023). Lasten ja nuorten hyvinvointi-Kouluterveyskysely 2023: Tytöistä yli kolmannes ja pojista joka viides kokee terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi.
- Huang, H., Hong, J. S. & Espelage, D. L. (2013). Understanding factors associated with bullying and peer victimization in chinese schools within ecological contexts. *Journal of child and family studies*, 22:881–892.
- Hymel, S. & Swearer, S. M. (2015). Four decades of research on school bullying: An introduction. *American Psychologist*, 70(4):293.
- Jansen, P. W., Verlinden, M., Berkel, A. D.-V., Mieloo, C., van der Ende, J., Veenstra, R., Verhulst, F. C., Jansen, W. & Tiemeier, H. (2012). Prevalence of bullying and victimization among children in early elementary school: Do

- family and school neighbourhood socioeconomic status matter? *BMC public health*, 12(1):1–10.
- Juvonen, J. & Graham, S. (2014). Bullying in schools: The power of bullies and the plight of victims. *Annual review of psychology*, 65:159–185.
- Kärnä, A., Voeten, M., Little, T. D., Poskiparta, E., Kaljonen, A. & Salmivalli, C. (2011). A large scale evaluation of the kiva antibullying program: Grades 4–6. *Child development*, 82(1):311–330.
- Laakso, M.-J., Kaila, E. & Rajala, T. (2018). Ville–collaborative education tool: Designing and utilizing an exercise-based learning environment. *Education and Information Technologies*, 23:1655–1676.
- Matikka, Anni, Pauliina Luopa, Hanne Kivimäki, Jukka Jokela & Reija Paananen (2014). Maahanmuuttajataustaisten 8. ja 9.-luokkalaisten hyvinvointi. Kouluterveyskysely 2013. THL Raportti 26/2014.
- Menesini, E. & Salmivalli, C. (2017). Bullying in schools: the state of knowledge and effective interventions. *Psychology, Health & Medicine*, 22(sup1):240–253.
- OKM (2021). Toimenpideohjelma kiusaamisen, väkivallan ja häirinnän ehkäisemiseksi varhaiskasvatuksessa, kouluissa ja oppilaitoksissa. https://api.hankeikkuna.fi/asiakirjat/acc37622-ae40-4921-98d3-5570931e9f65/d9d9002e-6af4-489e-8b3b-9fae9c54e208/KIRJE_20210201051030.PDF (Luettu 12.8.2024)
- Olweus, D. (1996). Revised olweus bully/victim questionnaire. *Journal of Psychopathology and Behavioral Assessment*.
- Rumpu, N. Markkanen, E.-L., Hyvärinen, N., Anttila N., Danschu, P., Kuvaja, M. Romantschuk, M. & Sainio, M. (2023). Kiusaamisen vastaisten menetelmien arviointi. Seitsemän arviointiin valitun menetelmän käytettävyys, juurrutettavuus ja tuloksellisuus. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Julkaisut 11:2023.
- Salmivalli, C., Kärnä, A. & Poskiparta, E. (2011). Counteracting bullying in finland: The kiva program and its effects on different forms of being bullied. *International Journal of Behavioral Development*, 35(5):405–411.
- Salmivalli, C., Lagerspetz, K., Björkqvist, K., Österman, K. & Kaukiainen, A. (1996). Bullying as a group process: Participant roles and their relations to social status within the group. *Aggressive Behavior: Official Journal of the International Society for Research on Aggression*, 22(1):1–15.
- Sapouna, M., De Amicis, L. & Vezzali, L. (2023). Bullying victimization due to racial, ethnic, citizenship and/or religious status: a systematic review. *Adolescent research review*, 8(3):261–296.
- Stevens, G. W., Boer, M., Titzmann, P. F., Cosma, A. & Walsh, S. D. (2020). Immigration status and bullying victimization: Associations across national

- and school contexts. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 66:101075.
- Strohmeier, D., Kärnä, A. & Salmivalli, C. (2011). Intrapersonal and interpersonal risk factors for peer victimization in immigrant youth in Finland. *Developmental psychology*, 47(1):248.
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (2024). Kouluterveyskyselyn tulokset. <https://public.tableau.com/app/profile/.kouluterveyskysely/viz/Lasten-januortenterveysjahyvinvointi/Navigointisivu>. (Luettu 14.5.2024)
- Tilastokeskus (2024). StatFin tietokanta. Taulu Väestörakenne / 11rs -- Syn-typerä ja taustamaa kielen, iän (1-v.) ja sukupuolen mukaan, 1990–2023. (Luettu 9.5.2024)
- Tippett, N. & Wolke, D. (2014). Socioeconomic status and bullying: A meta-analysis. *American Journal of Public Health*, 104(6):e48–e59.
- Vitoroulis, I. & Vaillancourt, T. (2015). Meta-analytic results of ethnic group differences in peer victimization. *Aggressive behavior*, 41(2):149–170.
- Xu, M., Macrynika, N., Waseem, M. & Miranda, R. (2020). Racial and ethnic differences in bullying: Review and implications for intervention. *Aggression and violent behavior*, 50:1.

